

УДК 378: 005.336.2-026.15|37.063:378.4
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-1-29>

Ігор БАЙ,

orcid.org/0000-0002-5680-0694

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) igor.bai@pnu.edu.ua*

Наталія МАКСИМЕНКО,

orcid.org/0000-0002-6041-6783

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) nataliia.maksymenko@pnu.edu.ua*

Наталія САЛИГА,

orcid.org/0000-0003-0541-4424

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) nataliia.salyha@pnu.edu.ua*

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті визначені актуальні проблеми процесу формування креативної компетентності майбутніх педагогів у вітчизняних закладах вищої освіти. Констатується, що основною метою вищої школи є підготовка висококваліфікованого фахівця з високим рівнем педагогічного професіоналізму та сформованістю в нього креативної компетентності. Зазначається, що вирішення означеної задачі можливе за умови розв'язання цілої низки протиріч.

Представлено аналіз наукових джерел із порушеної проблеми. Автори зауважують, що поза увагою дослідників залишаються питання формування креативної компетентності майбутніх педагогів на засадах системного підходу до процесу їхньої підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти.

Авторами представлено якісну характеристику поняття «креативність», охарактеризовано її компоненти та представлено дискусію з означеного питання у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Стверджується, що креативність визначається такими показниками: здатність до виявлення й постановки проблем; спроможність висувати значну кількість ідей; гнучкість мислення; оригінальність; вміння мислити нестандартно; спроможність здійснювати аналіз і синтез тощо.

Аналіз поняття «креативна компетентність» дозволяє стверджувати, що вона включає в себе мотиви, цілі, ціннісні орієнтації, знання, вміння, навички. У кожному компоненті креативність виявляється на різних рівнях діяльності.

Розглянуто поняття «креативна компетентність майбутнього педагога», визначено її наукові засади, розглянуто особливості її формування в закладах вищої освіти України.

Системний підхід розглядається авторами як такий, що спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів. Стверджується, що важливість означеного підходу зумовлюється тим, що за його реалізації відносно самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а в їхньому взаємозв'язку, в розвитку і русі.

Визначено перспективи подальших досліджень проблеми формування професійних компетентностей майбутніх педагогів.

Ключові слова: *системний підхід, креативна компетентність, процес підготовки майбутнього педагога, заклади вищої освіти.*

Ihor BAI,

orcid.org/0000-0002-5680-0694

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Professional Methods and

Technologies of Primary Education

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) igor.bai@pnu.edu.ua

Nataliia MAKSYMENKO,

orcid.org/0000-0002-6041-6783

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Professional Methods

and Technologies of Primary Education

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) nataliia.maksumenko@pnu.edu.ua

Nataliia SALYHA,

orcid.org/0000-0003-0541-4424

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy

and Educational Management

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) nataliia.salyha@pnu.edu.ua

SYSTEMIC APPROACH TO THE PROCESS OF FORMING CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

The article defines current problems of the process of forming creative competence of future teachers in native institutions of higher education. It is stated that the main purpose of higher school is to train a highly qualified specialist with a high level of pedagogical professionalism and well-formed creative competence. It is noted that solution of the given task is possible under condition of resolving a number of contradictions.

There has been presented the analysis of scientific sources on the touched problem. The authors state that questions about forming creative competence of future teachers on the basis of systemic approach to the process of their training in native institutions of higher education remain unnoticed by scientists.

It is described a qualitative characteristic of the concept «creativity», its components are characterized as well. The discussion concerning the given problem in national and foreign pedagogy is also presented. It has been argued that creativity is determined by such indicators: ability to identify and raise problems; capacity to put forward a significant number of ideas; flexibility of thinking; originality; ability to think outside the box; capability to analyze and synthesize and so on.

The analysis of the concept “creative competence” allow to insist that it includes motives, goals, value orientations, knowledge, abilities, skills. In every component the creativity reveals itself at different levels of activity.

The concept “creative competence of a future teacher” is analyzed; its scientific fundamentals and peculiarities of formation in institutions of higher education of Ukraine are specified and considered.

The systemic approach is considered by the authors as such that is aimed at disclosing of an integrity of pedagogical objects. It has been affirmed that the importance of the noted approach is due to the fact that on condition of its realization, relatively independent components are examined not in isolation, but in their interconnection, in development and movement.

The prospects for further researches of the problem of forming professional competencies of future teachers have been determined.

Key words: *systemic approach, creative competence, process of training future teacher, institutions of higher education.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти суспільство висуває підвищені вимоги до підготовки компетентних, творчих, інтелектуальних фахівців, спроможних вирішувати неординарні та нестандартні питання, швидко та якісно розв'язувати проблемні ситуації. Відповідно, в закладах вищої освіти мають

вирішуватися завдання, спрямовані на формування креативно-професійного випускника, здатного до творчої діяльності та ефективної реалізації професійних проблем.

Вирішити означені завдання, на наше переконання, можливо за умови розв'язання цілої низки протиріч між:

– високими вимогами суспільства до якісної підготовки педагогів та ще недостатньою відповідністю означеної підготовки цим вимогам;

– об'єктивною потребою суспільства у фахівцях з високим рівнем креативної компетентності та неналежним станом її сформованості у випускників закладів вищої освіти;

– необхідністю системного підходу до вирішення поставлених завдань та відсутністю механізмів його впровадження в освітній процес професійної підготовки майбутнього педагогічного працівника.

Аналіз проблеми на теоретичному та практичному рівнях засвідчує, що сучасні умови, в яких доведеться працювати майбутнім фахівцям, відрізняються швидкозмінністю, що, як наслідок, вимагає від них сформованості вмінь орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, долати перешкоди, висловлювати свою думку, виявляти толерантність до інших ідей, виявляти здатність до аналізу нових завдань та знаходити шляхи їхнього вирішення.

Задля вирішення означених викликів важливо здійснювати якісну підготовку фахівців у закладах вищої освіти на засадах застосування адекватних підходів, що мають відповідати запитам педагогічної науки та практики.

Підтримуємо точку зору вітчизняних та зарубіжних науковців про те, що, враховуючи завдання, які стоять сьогодні перед вітчизняною системою освіти, та з огляду на важливість і необхідність її реорганізації особливої уваги заслуговує системний підхід до формування креативної компетентності фахівців в закладах вищої освіти. Цю позицію обґрунтовуємо тим, що тільки на засадах означеного підходу можливо здійснити інтеграцію різних наук та спрямувати їх на досягнення цілей освітньої діяльності.

Важливість та необхідність вирішення питань, пов'язаних з впровадженням системного підходу в освітню діяльність закладів вищої освіти, зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз досліджень. Проблема формування творчої та креативної особистості досліджувалася багатьма зарубіжними та вітчизняними ученими, такими як Ф. Баррон, Г. Костюк, В. Крутецький, А. Маслов, В. Моляко, В. Рибалка, Є. Торранс тощо; педагогічним та психологічним аспектам розвитку креативних здібностей та творчого потенціалу особистості присвячені наукові розвідки А. Антонова, В. Андрєєва, Дж. Гілфорда, В. Дружиніна, А. Морозової, А. Половинкіна; розробкою проблем обдарованості та розвитку творчої особистості займалися А. Єсаулов, Н. Лейтес, В. Моляко, В. Рибалко, С. Сисоєва, С. Рубінштейн, М. Холодна та ін.

Означеними вченими було визначено якісні характеристики поняття «креативність», розроблено наукові засади процесу розвитку креативної особистості, запропоновано шляхи формування означеного феномена на різних етапах підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Однак ще невирішеними залишаються питання формування креативної компетентності майбутніх педагогів на засадах системного підходу до процесу їхньої підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти.

Мета статті – визначити особливості застосування системного підходу до формування креативної компетентності майбутніх педагогів та намітити шляхи його впровадження в закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. У наукових дослідженнях зазначається, що креативність як психолого-педагогічний феномен передбачає наявність таких необхідних складників: компетентність; креативне мислення (латеральне, бічне, поперечне, тобто нестандартне, яке сприяє генеруванню значної кількості ідей шляхом руйнування або зміни існуючих стандартів); мотивація – внутрішня (особиста зацікавленість) і зовнішня (матеріальні та кар'єрні стимули).

Відомий психолог Дж. Гілфорд стверджував, що креативність як природний творчий потенціал людини закладається генетично. Він виділив шість параметрів креативності, до яких відніс: здатність до виявлення й постановки проблем; спроможність генерувати велику кількість ідей; гнучкість – уміння породжувати різноманітні ідеї; оригінальність – спроможність акумулювати віддалені асоціації; вміння відповідати на виклики нестандартно; здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі; уміння ставити та вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу (Гілфорд, 1965).

Натомість С. Косянчук визначає креативність як здатність до новаторської діяльності, яку може розвинути кожен. На його думку, її формування залежить від зовнішніх і внутрішніх чинників. Перші зумовлюються впливом оточення й середовища, другі – потребами, особливостями й інтересами самої людини.

У структурі креативної діяльності вчений виділяє такі компоненти: процес творчої діяльності (послідовність творчих актів); продукт (результат) цієї діяльності; особистість творця (характеризується певними якостями); середовище (колектив; стимулятори і бар'єри); умови, в яких здійснюється творча діяльність. Погоджуємося з точкою зору науковця про те, що креативність опосередковується діяльністю творця (Косянчук, 2017: 11).

Заслуговує на увагу позиція С. Дімітрової-Бурлаєнко, яка, проаналізувавши в сучасних психолого-педагогічних джерелах основні підходи до усвідомлення суті поняття «креативність», зазначає, що креативність, на думку багатьох дослідників, характеризується тим, що носить інтегративний характер та нерозривно пов'язана з мотиваційною, інтелектуальною, вольовою, емоційною, діяльнісною та рефлексивною сферами особистості. Вчена аналізує взаємозв'язок між поняттями «творчість» і «креативність» і робить висновок, що креативність і творче мислення як особистісні категорії є обов'язковим компонентом професійної компетентності будь-якого фахівця (Дімітрової-Бурлаєнко, 2017: 3).

Важливими для нашого дослідження є наукові доробки С. Сисоєвої, яка визначає такі ознаки педагогічної креативності: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворювальний стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності; проблемне бачення; розвинута уява, творча фантазія; готовність до розумного ризику в професійній діяльності; цілеспрямованість; самостійність; допитливість; наполегливість; ентузіазм тощо; специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я»; бажання бути визнаним; творчий інтерес; захопленість своєю працею; прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах педагогічної праці тощо (Сисоєва, 2006: 98–99).

Результати аналізу різних позицій вчених щодо порушеної проблеми дозволили констатувати, що креативність розглядається ними як цілісна інтегративна властивість особистості, яка пов'язана з мотивацією, емоціями, компетентністю, гнучкістю (Т. Баришева, Ю. Жигалов); вона є проявом рис творчого (дивергентного) мислення (Дж. Гілфорд, К. Тейлор, Е. Торренс), що виявляється як здатність до творчості (Дж. Гілфорд, І. Брякова). Деякі науковці визначають її як спроможність відмовлятися від стереотипного способу мислення (Р. Сімпсон, Е. Торренс), здатність вносити щось нове в наявний досвід (Ф. Баррон) та породжувати неординарні ідеї в процесі постановки і вирішення нових проблем (М. Воллах).

У своєму дослідженні враховуємо всі окреслені характеристики та акцентуємо увагу на тому, що креативність і творче мислення як особистісні категорії є обов'язковим компонентом у складі професійної компетентності будь-якого фахівця, а креативна компетентність відображає творчий характер діяльності особистості.

Аналіз поняття «креативна компетентність» дозволяє стверджувати, що вона включає в себе мотиви, цілі, ціннісні орієнтації, знання, вміння, навички. У кожному компоненті креативність виявляється на різних рівнях діяльності.

Означена компетентність являє собою складне особистісне утворення, що охоплює інтелектуальну та емоційну сферу моральних цінностей та сприяє принципово новому, інтегративному рівню перенесення набутих компетентностей з однієї галузі життєдіяльності в іншу задля досягнення принципово нового результату діяльності.

Як стверджує Т. Воробйова, креативна компетентність визначає «готовність людини до творчості в умовах багатомірності сучасної культури; рівень оволодіння специфічними «мовами» різних видів творчої діяльності, які дозволяють людині дешифрувати інформацію з різних галузей і перекласти її на «мову» своєї творчості; ступінь опанування особистою системою навичок та вмінь, від яких залежить здатність здійснити задумані ідеї» (Воробйова, 2012: 114).

Зі свого боку Ф. Шаріпов виділяє такі якості, властиві креативній компетентності особистості: «здатність до творчості, до вирішення проблемних завдань; винахідливість; гнучкість і критичність розуму, інтуїція, самобутність і впевненість у собі; здатність ставити і вирішувати нестандартні завдання, здатність до аналізу, синтезу та комбінування, здатність до перенесення досвіду, здатність передбачення; емоційно-образні якості: натхненність, емоційний підйом в творчих ситуаціях; асоціативність, уява, фантазія, мрійливість, відчуття новизни, чуйність до протиріч, здатність до емоційного відгуку (емпатійність); володіння розкутістю думок, почуттів і рухів; вміння бачити знайоме в незнайомому; подолання стереотипів; здатність формулювати гіпотези, конструювати версії їх доказів; схильність до ризику, прагнення до свободи» (Шаріпов, 2014: 63).

Психологи стверджують, що креативність не є вродженою характеристикою індивіда. Вона визначає таку якість особистості, яка може бути сформованою завдяки особливим умовам виховання та навчання. До таких умов вчені відносять розвиток особистості, мотивацію до творчої діяльності та свободу індивідуальності. Вони розглядаються різні шляхи формування креативної компетентності майбутнього педагога. Одним із них визначається системний підхід до вирішення порушеної проблеми.

Узагальнюючи позиції вчених щодо визначення особливостей та якісних характеристик

поняття «креативна компетентність», зазначимо, що ми розглядаємо її як якісне інтегративне утворення, що складається з мотивів, цілей, ціннісних орієнтацій, знань, умінь, навичок, які виявляються на різних рівнях діяльності. Вважаємо її категорією, яка виражає здатність особистості до варіативності, гнучкості, інноваційності мисленнєвої діяльності, що передують процесу творчої дії.

Результати аналізу наукової літератури з означеного питання засвідчили, що українськими і зарубіжними вченими приділено чималу увагу питанням впровадження системного підходу в процес професійної підготовки майбутніх педагогів. Системний підхід вони розглядають як напрям методології досліджень, що полягає в розгляді об'єкта як цілісної множини елементів у сукупності відношень і зв'язків між ними.

В останні десятиліття цей підхід набуває особливої актуальності у вітчизняних закладах вищої освіти України. Це зумовлюється тим, що, як справедливо зазначає Л. Пшенична, перед вищою школою стоїть завдання підготувати «неординарного, творчого випускника, який би мав риси творчої особистості: високу працездатність і продуктивність праці; широту і революційність мислення; цілеспрямованість і предметність у роботі; уміння виокремити в явищі центральне питання, збагнути його як проблему і зробити системний аналіз, проводити дослідження процесів» (Пшенична, 2019: 228).

Погоджуємося з думкою С. Орґєєвої зі співавторами про те, що наукова цінність системного підходу визначається його значенням як єдиного принципу, що відображає світоглядний рівень дослідження; як універсального методу пізнання; як технології дослідження, що протистоять стихійності, суб'єктивізму і створює умови для послідовності та стабільності наукових пошуків (Орґєєва, 2015).

У нашому дослідженні системний підхід розглядаємо як такий, що спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів. Вважаємо, що важливість системного підходу зумовлюється перш за все тим, що за його реалізації відносно самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а в їхньому взаємозв'язку, в розвитку і русі.

Проблема підготовки фахівців із позицій системного підходу, на думку Н. Самборської, полягає в тому, що його сутність у наукових дослідженнях зводиться до кількох характеристик:

– система передбачає наявність окремих частин, які перебувають у нерозривній єдності з цілим;

– кожна з частин цілого відображає певною мірою всю систему, однак ціле домінує над сукупністю складових частин;

– система – це складно організований об'єкт, що складається з підсистем (Самборська, 2015: 100).

Важливою в даному контексті є думка О. Березюк, яка розглядає процес формування компетентності фахівця в аспекті системного підходу та визначає такі його показники:

– готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект);

– володіння знаннями змісту компетентності (когнітивний аспект);

– досвід прояву компетентності в різних ситуаціях (поведінковий аспект);

– ставлення до змісту компетентності й об'єкта її застосування (ціннісно-змістовий аспект);

– емоційно-вольова регуляція процесу та результату прояву компетентності (Березюк, 2015: 198).

Окрім цього, вчена виокремлює дидактичні умови, за яких система формування професійної компетентності майбутніх фахівців може бути успішною. До них віднесено такі: «забезпечення інтеграції необхідної інформації з основним програмним матеріалом навчальних предметів; забезпечення взаємозв'язку навчальної та пізнавальної діяльності в процесі формування фахової компетентності; самостійне опанування виховними цінностями та відповідними культурними здобутками» (Березюк, 2015: 205).

Даній думки дотримуються й інші науковці, зокрема О. Марущак, яка із цього приводу зазначає: «Перед студентом, який включений у систему професійної підготовки, поряд із виконанням тих вимог, що висуваються з боку викладачів, стоїть низка психологічних завдань, вирішити які він повинен самостійно, в межах власної програми саморозвитку» (Марущак, 2015).

Висновки. Результати аналізу наукових джерел за темою дослідження дозволили констатувати наявність значної кількості необхідних напрацювань із проблеми впровадження системного підходу до підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Дослідження основних аспектів порушеної проблеми дозволило встановити різні напрями впровадження системного підходу в процес формування креативної компетентності фахівців.

До них відносимо:

– забезпечення інтеграції необхідної інформації з основним програмним матеріалом навчальних предметів;

- упровадження інноваційних технологій навчання в освітній процес підготовки педагогів у закладах вищої освіти;
- реалізацію комплексного підходу до формування професійної самосвідомості майбутніх бакалаврів педагогічної освіти;
- надання переваги практичному компоненту підготовки фахівців у формуванні їхньої креативної компетентності, що передбачає системну апробацію здобутих знань на практиці;
- формування міжособистісних стосунків на основі реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу;

- налагодження та реалізацію співпраці в різних сферах і на різних рівнях, активізацію методик саморозвитку та самовдосконалення задля формування позитивної Я-концепції;

- створення в освітньому процесі атмосфери довіри, співпраці, комунікабельності, обміну досвідом тощо.

Перспективними напрямками вирішення означеної проблеми вважаємо створення моделі впровадження системного підходу до формування креативної компетентності майбутніх педагогів та її апробацію в освітньому процесі закладів вищої освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березюк О. С. Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія* / За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 193–209.
2. Воробйова Т. Диференціація компонентів креативної компетентності молодших школярів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць УПДПУ ім. П. Тичини*. 2012. Вип. 43(2). С. 113–118.
3. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта. *Психология мышления* / Под ред. А. М. Матюшкина. Москва : Прогресс, 1965. 46 с.
4. Дімітрова-Бурлаєнко С. Д. Генеза поняття «креативна компетентність» у контексті психолого-педагогічних досліджень. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків, 2017. Вип. 58. С. 3–14.
5. Косянчук С. Проблема модернізації освітнього середовища: аксіологічно-акмеологічний контекст. *Folia Comeniana: Вісник Польсько-української науково-дослідницької лабораторії психо-дидактики імені Я. А. Коменського*. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2017. Ч. I. С. 9–12.
6. Марущак О. В. Структура системного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів технологій *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2015. Вип. 41. С. 394–399.
7. Оргєєва С. В., Хачатрян В. В., Черниш Л. П. Системний підхід до структури професійної підготовки майбутніх авіафахівців. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія* : зб. наук. пр. Київ : НАУ, 2015. Вип. 6. С. 134–139.
8. Пшенична Л., Мотречко В. Від креативного студента до неординарного фахівця. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 9(93). С. 228–236.
9. Самборська Н. М. Соціально-комунікативна компетентність майбутніх медичних працівників у контексті системного та компетентнісного. *Проблеми освіти: Наук.-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. № 85. С. 97–101.
10. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
11. Шарипов Ф. В. Психолого-педагогические аспекты развития креативности учащихся. *Успехи современного естествознания*. 2014. № 10. С. 61–70.

REFERENCES

1. Bereziuk O. S. Systemnyi pidkhid do formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv u suchasnomu osvithomu prostori [Systemic approach to the formation of multicultural competence of future specialists in modern educational space]. *Professional pedagogical education : system researches: monograph*. Zhytomyr: Ed. of Zhytomyr Ivan Franko State University, 2015. pp. 193-209 [in Ukrainian].
2. Vorobiova T. Dyferentsiatsiia komponentiv kreatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [Differentiating components of the creative competence of junior pupils]. *Psychological and pedagogical problems of rural school: a collection of scientific works of Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna*, 2012, Nr 43 (2). pp. 113-118 [in Ukrainian].
3. Gilford Dzh. Tri storony intellekta. [Three sides of intellect]. *Psychology of thinking*. M.: Progress, 1965. 46 p. [in Russian].
4. Dimitrova-Burlaienko S. D. Geneza poniattia «kreatyvna kompetentnist» u konteksti psykhologo-pedahohichnykh doslidzhen [Genesis of the concept «creative competence» in the context of psychological and pedagogical researches]. *The collection of scientific papers «Pedagogy and Psychology»*. Kharkiv, 2017. Nr 58. pp. 3-14 [in Ukrainian].
5. Kosianchuk S. Problema modernizatsii osvithoho seredovyshcha: aksiolohichno-akmeolohichnyi kontekst [The problem of modernizing the educational environment: axiological-acmeological context]. *Folia Comeniana: Bulletin of the Polish-Ukrainian scientific and research laboratory of psychodidactics named after Ya. A. Komenskyi*. Uman: FOP Zhovtyi O. O., 2017. Part I. pp. 9-12 [in Ukrainian].
6. Marushchak O. V. Struktura systemnoho pidkhodu do profesiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv tekhnolohii [The structure of a systematic approach to the professional training of future technology teachers]. *Modern informational*

.....
technologies and innovative methods in professional training: methodology, theory, experience, problems. 2015. Nr 41. pp. 394-399 [in Ukrainian].

7. Orhieieva S. V., Khachatryan V. V., Chernysh L. P. Systemnyi pidkhid do struktury profesiinoi pidhotovky maibutnikh aviafakhivtsiv [Systematic approach to the structure of professional training of future aviation specialists]. *Bulletin of the National Aviation University*. Series: Pedagogy. Psychology : collection of scientific papers. Kyiv : NAU, 2015. Nr 6. pp. 134-139 [in Ukrainian].

8. Pshenychna L., Motrechko V. Vid kreatyvnoho studenta do neordynarnoho fakhivtsia [From a creative student to an extraordinary specialist]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2019. Nr 9 (93), pp. 228-236 [in Ukrainian].

9. Samborska N. M. Sotsialno-komunikatyvna kompetentnist maibutnikh medychnykh pratsivnykiv u konteksti systemnoho ta kompetentnisnoho [Social and communicative competence of future medical workers in the context of systemic and the competence-based]. *Problems of education : Scientific and methodical collection*. Institute of innovative technologies and educational content of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Kyiv, 2015. Nr 85. pp. 97-101 [in Ukrainian].

10. Sysoieva S. O. Osnovy pedahohichnoi tvorchosti [Fundamentals of pedagogical creativity]. Manual. Kyiv: Millennium, 2006. 344 p. [in Ukrainian].

11. Sharipov F. V. Psihologo-pedagogicheskie aspekty razvitiya kreativnosti uchaschihsya [Psychological and pedagogical aspects of developing students' creativity]. *The successes of modern natural science*, 2014. Nr 10. pp. 61-70 [in Russian].